

Tranzit kao življeno iskustvo

Teodora Jovanović

Antropološka istraživanja **tranzita** sve više se fokusiraju upravo na iskustvo prolongiranog čekanja i kruženja ljudi u pokretu.

Razgovori sa ljudima u pokretu koji se nalaze u Srbiji pružaju nam delimičan uvid u njihovo življeno iskustvo tranzita. Kroz narative, temporalna (vremenska) dimenzija tranzita mnogo više dolazi do izražaja nego prostorna. U narativima pronalazimo dosta svedočenja o iskustvima čekanja, zaglavljenosti i stajanja.

Terenska beleška, intervju sa Hamidom i Nadirom, centar za azil u Srbiji, april 2018.

Sve u svemu, ne, ne žele da ostanu ovde, iako im deca idu u školu. Žele da idu dalje. Kaže Hamid da su Srbi su dobri ljudi ("Serbian public is all good"). Dobra je zemlja, ali oni hoće da idu dalje. Pitam gde. U Nemačku? Kaže Alman (Alman je Nemačka na farsiju, to mi objašnjavaju). Kaže "Germany, France, or another country". Pitam ih da li su bili svesni kad su došli ovde da su granice zatvorene. Hamid kaže da su znali da su zatvorene, ali su čuli da postoji lista za Mađarsku. Ja kažem da nije samo Mađarska zatvorena. Nadira objašnjava kako su krenuli jer su imali lošu situaciju u Avganistanu. Pitam da li to znači da ste znali da je zatvorena granica sa Mađarskom, ali niste znali za druge zemlje? Kažu ne, ne znači. Znali su, ali su se nadali da će moći da prođu. Kažu da kad su došli, bila je lista za Mađarsku, puštali su po nekoliko ljudi dnevno. Sad je teže preći granicu. Sad Mađarska pušta jednu porodicu nedeljno. Kad su došli, puštali su po jednu porodicu dnevno. Sad po jednu porodicu nedeljno. Klimam glavom, jer tad kad su došli, jesu puštali malo više ljudi nego sad. Pitam kako se dolazi na listu I da li se plaća da uđete na listu. Kažu da kad su došli u centar, čuli su da neki ljudi plaćaju za tu listu. Sad ne znaju da li je to tačno. Ali nadaju se da će doći na red, da budu ta jedna porodica u nedelju dana. Ali pre godinu dana, ljudi su plaćali za to. Prevodilac pita Nadiru da li je umorna. Klima glavom.

Navedena terenska beleška prikazuje da bračni par iz razgovora nema jasno definisan cilj puta, već da se ti ciljevi menjaju u skladu sa spoljnim mogućnostima, preprekama i samoinicijativnim pokušajima prelaska granice. Njihov produženi boravak u Srbiji posledica je nemogućnosti da nastave svoj put. Prvobitno, Srbija je za njih bila samo prolazna tačka, pre očekivane granice sa Mađarskom. Međutim, skoro dve godine žive u kampu i deca su im krenula u školu. Zbog nemogućnosti da dospeju na "listu" za ulazak u Mađarsku, primorani su da ostanu u Srbiji. Tranzitnost više nije samo privremena i prolazna, već je za njih postala znatno trajnije stanje.

Sledeći primeri ilustruju kako je tranzitnost povezana sa iskustvom čekanja. Elham je državljanin Irana, koji je u Srbiju doputovao tokom trajanja režima vizne liberalizacije između Republike Srbije i Islamske republike Iran. Taj režim omogućio je državljanima Irana da u Srbiju doputuju bez vize, te su neki od njih postali tražioci azila, a neki su nastavili svoj put ka drugim evropskim zemljama. U Turskoj je čekao, odnosno bio u tranzitu, nekoliko godina.

Terenska beleška, intervju sa Elhamom, centar za azil u Srbiji, maj 2019.

Pitam ga da li je znao kad je došao u Srbiju sa vizom da će ostati ovde. Ili je mislio da će ići negde druge. Kaže ne, "dolazim u Srbiju, čekam na, čekam... Jer ne znam. Srbi vole ljude iz Turske, jer vrlo je drugačije. Čekam. Nisam hteo da idem u svaku zemlju. Jer sam umoran. Jer sam čekao pet godina u Turskoj, na žalost". Kažem "znači hoćeš da budeš ovde neko vreme". "Da. Otišao sam u prvi kamp, onda sam došao ovde". Pitam "zašto si promenio kamp, jel si imao neki problem"? Kaže da ga je policija prebacila, jer je rekao policiji i komesarijatu: "ostaću u Srbiji, želim da imam azil u Srbiji. To je legalno u Srbiji, za sve. Promene ti kamp". Dalje je objasnio da je prvi centar u koji je došao bio centar za prihvatanje, odnosno tranzit, ali centar u kome je sad je centar za azil, pa su ga zbog toga prebacili.

Ovde ukazao na razliku između dve vrste centara, odnosno kampova. U Srbiji postoje dve vrste centara kojima upravlja Komesarijat za izbeglice i migracije Republike Srbije (vladina organizacija zadužena za prihvatanje). Prvi su centri za azil. Drugi su prihvatni centri, koji su se tokom trajanja Balkanskog koridora nazivali tranzitni centri, a nakon gašenja koridora pretvoreni su u kampove za duže zadržavanje. Prihvatnih, odnosno tranzitnih centara ima više. Upravo se kroz ovu podelu na dve vrste zvaničnih kampova u Srbiji može videti da je tranzit institucionalizovan. Kada osoba zatraži azil, kao Elham, bude prebačena u centar za azil. Iako postoji praksa da se tražioci azila smeštaju u centre za azil, dok oni koji nisu tražili azil bivaju smešteni u prihvatnim (tranzitnim) centrima, dešavaju se odstupanja od te prakse. Sagovornici su opisivali proces traženja azila kao dug, neizvestan i nepristupačan proces:

Pitao sam ih o našem azilu, rekli su nam samo čekajte.

Kroz terenska istraživanja pokazalo se da i osobe koje dobiju azil u Srbiji nastavljaju svoj put dalje. Izbeglički status ili supsidijarna zaštita ostavljaju ljude u prekarnom položaju, zbog čega se odlučuju da svoju budućnost potraže negde drugde.

15. 9. 2023.